

ekim 2021

MAHPUS

HAKLARI

HAKKINDA

BİLGİ NOTU

MAHPUS HAKLARI HAKKINDA BİLGİ NOTU

Hazırlayan:
Av. Kardelen Yılmaz

Yayımlayan: 17 Mayıs Derneği
Kaos GL Derneği

Birinci Dijital Baskı: Ekim 2021

Kapak ve Sayfa Tasarım: Anjelik Kelavgil

Bu kitap parayla satılamaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

İÇİNDEKİLER

04.

Amaç & Yararlanıcı

05.

Açıklamalar

06.

LGBTİ+ mahpusların maruz kaldıkları başlıca problemler ve hak ihlalleri nelerdir?

08.

Sağlık hizmetlerinden nasıl faydalanılabilir?

10.

Avukatla görüşme hakkı nasıl düzenlenmiştir ve nasıl kullanılır?

11.

Bir hak ihlaline maruz kalındığında ya da bir işleme itiraz edilmek istendiğinde nerelere başvurulabilir?

13.

Önemli bilgiler

14.

Kaynaklar

amaç

Bu bilgi notu öncelikle LGBTİ+ mahpusların hakları ve sorunları hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır.

yararlanıcı

LGBTİ+ mahpuslar ve mahpus hakları ile ilgili bilgi almak isteyen kişi ve kurumlar.

açıklamalar

Mahpus, hakkındaki ceza hükmü kesinleşerek hapsedilen kimselere; tutuklu ise soruşturma veya kovuşturma aşamasında tutuklanarak hürriyeti kısıtlanan kişilere denir. Mahpuslar özgürlük hakkı dışında, hiçbir temel hak ve hürriyetinden mahrum bırakılamazlar; özgür insanlarla eşit standartlarda ve aynı etik ilkeler doğrultusunda haklara erişimlerinin sağlanması gerekir. Bu hakları ve hak ihlali durumunda başvuru mekanizmalarını bilmek, hapishane sürecinin başlangıcından itibaren kişilerin hak kaybına uğramaması için önemlidir.

Bir diğer önemli olan husus ise; dışarının içeriden ulaşılmaz olmasıyla baskının ve yönetimin daha ağır şekilde hissedildiği yerler olan hapishanelerde, bu baskının olumsuz etkisine daha açık olan gruplara yani "özel ihtiyaçları olan gruplar"a özgü düzenlemelerin olmamasıdır. LGBTİ+ mahpuslar da özel ihtiyaçları olan mahpuslardan olup Türkiye'de LGBTİ+ mahpusların özel ihtiyaçlarını karşılamaya dair bir politika bulunmamaktadır. Politikanın bulunmamasının yanında, hapishane içerisinde LGBTİ+'lar ayrımcılığa ve kötü muameleye maruz kalma riski ile karşı karşıyadır.

İgbtı+ mahpusların maruz kaldıkları başlıca problemler ve hak ihlalleri nelerdir?

Ceza infaz kurumları ikili cinsiyetlendirilmiş bir yapıya sahiptir,mahpuslar kimlik bilgilerinde yer alan “cinsiyet” hanesine göre bir kuruma dolayısıyla koğuşa yönlendirilirler. Bu durum üst araması sırasında da cinsiyet hanesine göre personel atanması demektir. Dolayısıyla LGBTİ+ mahpuslar hapishanelere yerleştirme aşamasında yani hapishaneye girer girmez hak ihlalleri yaşamaya başlarlar. Örneğin trans kadınlar ancak, nüfus cüzdanının cinsiyet hanesinde ‘kadın’ yazıyorsa kadın hapishanesine yerleştirilmektedir.

LGBTİ+ mahpuslar, ‘Güvenliklerinin sağlanması’ ya da ‘kapasite yetersizliği’ gerekçesiyle çoğunlukla tekli hücrelerde kalmaktadırlar. Her iki durumda ayrı ayrı hak ihlalleri olup LGBTİ+ mahpusların, hapishane personelinin kötü muamelesine maruz kalma ihtimalini artırmaktadır.

Nüfus kayıtlarındaki cinsiyet hanesinin değişimini tamamlamamış trans kadınlar ihtiyaçlarını, erkek koğuşunda kalan mahpusların kantininden karşılamaktadır. Ancak bu kantin kadınların ihtiyaçlarına karşılık verememektedir. Erkek kantininde cımbız, ağda, kadın iç çamaşırı vb ürünler bulunmamaktadır. İç kantinden bu ihtiyaçlarını karşılayamayan mahpuslar dış kantin ya da dışarıdan gönderilen malzemelerle ihtiyaçlarını karşılamaya çalışabilirler ancak bu ürünlerin ne kadarının alınıp alınmayacağı çoğu zaman hapishane yönetimi inisiyatifindedir.

İgboti+ mahpusların maruz kaldıkları başlıca problemler ve hak ihlalleri nelerdir?

Cinsiyet uyum sürecini hukuken tamamlamış, yani nüfus cüzdanındaki cinsiyet hanesinin değişimi gerçekleşmiş mahpuslardan trans kadınlar, kadın hapishanelerinde kalabilirken bu durum trans erkekler için geçerli değildir. Şimdiye dek aldığımız bilgilere göre trans erkekler tıpkı eşcinsel ve biseksüel erkekler ve cinsiyet uyum sürecini hukuken tamamlamamış trans kadınlarda olduğu gibi ayrı tutulmaktadırlar.

Bir diğer sorun ise cinsiyet uyum sürecidir. Sürecin hapishane içerisinde başlatma, süreci devam ettirme, zorunlu estetik, zorunlu epilasyon masraflarının karşılanması ve hormon ilaçlarına erişim gibi geçiş sürecinin zorunlu olan her aşaması hapishane içerisinde sorun olmaktadır.

Zorunlu estetik, zorunlu epilasyon gibi ihtiyaçları kişinin kendi imkanları ile karşılaması beklenmektedir. Ancak hapishanede kalan bir kişinin para kazanabileceği yolları belirlerken LGBTİ+'lar özelinde bir politika olmaması, çalışma hakkını engelleyebilmektedir. LGBTİ+'lar 'güvenlik gerekçesiyle' hapishane içerisinde çalışmamaktadır.

Bunun dışında sevk süreci, kargo aracılığıyla ihtiyaçların dışarıdan karşılanması gibi durumlarda LGBTİ+'ların mağduriyet yaşadığı görülmektedir. Genel olarak açıklamalar her ne kadar 'güvenlik sebebiyle' olsa da LGBTİ+'lar, kendi ihtiyaçlarına cevap vermeyen hapishane şartları ile baş etmek zorunda bırakılmaktadır.

Hapishanene girişten tahliye kadar bazı aşamalar mevcuttur. Bu aşamaların her birinde LGBTİ+ olma halinden dolayı hapishane personellerinin ayrımcı tutum ve davranışlarının yaygın olduğu bilinmektedir. Bu sebeple bazı hizmetlere erişim hakkında aşağıda bazı haklara ve başvuru yollarına değinilmiştir.

sağlık hizmetlerinden nasıl faydalanılabilir?

Hapsedilmek sağlık hakkını ortadan kaldıran bir durum değildir; tam aksine kapatılma halinin ve sonuçlarının tıbbi bakım gereksinimini artırıcı etkisi bulunmaktadır. Bu sebeple mahpusların tüm yurttaşlar kadar sağlık hakkına sahip oldukları birçok insan hakkı belgesinde özellikle vurgulanmıştır. Mahpusların muayene olma, tedavi edilme ve sağlık diğer hizmetlerinden yararlanmaları, ruhen ve fiziken tam bir iyilik içinde olma halleri birçok hukuksal metinde güvence altına alınmış en temel haklarındandır. Mahpuslara uygulanacak tıbbi muayenenin şekline ilişkin ayrıntılı bilgiler ise İstanbul Protokolünde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Protokole göre; mahpusların muayeneleri mahremiyetlerine

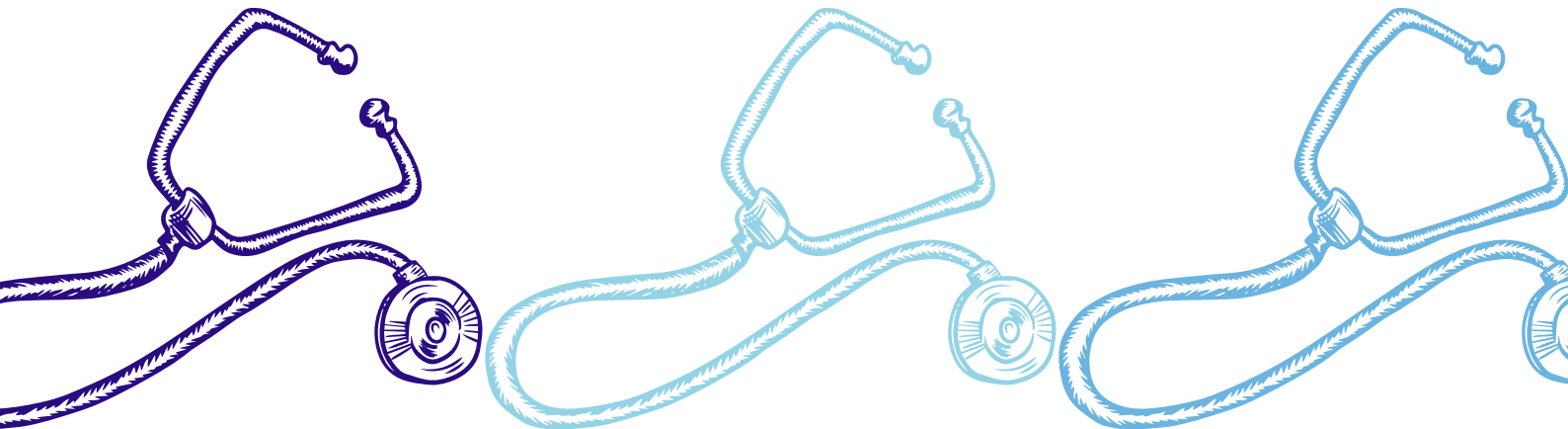
saygı gösterilen bir ortamda, insan hak ve onuruna uygun bir şekilde yapılmalıdır. Yine muayene, kelepçesiz yapılmalı ve hiçbir kolluk kuvveti muayene odasında bulunmamalıdır.

Herhangi bir sağlık problemi yaşandığında cezaevi doktoru aracılığıyla muayene olunabilmektedir. Cezaevindeki revirin yetersiz kaldığı durumlarda hastaneye sevk talebi istenebilir. Muayene ve tıbbi olarak zorunlu ilaçlar ücretsiz olarak karşılanmak zorundadır. Hapishaneye girişte ilk muayene yapılır. Bu esnada zorunlu ilaçlar belirtilmeli ve bu ilaçların bir an önce verilmesi istenmelidir. Hapishanede tedavisi mümkün olmayan ya da bulaşıcı bir hastalığı olan kişileri hapishane müdürü derhal başsavcılığa bildirmek zorundadır.

Bulaşıcı enfeksiyonların olması halinde 'gizli yazı' ile bildirim yapılır ve bulaşmanın önlenmesi için gerekli tedbirler alınır. Bu tedbirlerin içerisinde tedavi dahildir. Cezaevi içerisinde tedavi yapılamıyorsa tedavinin yapılabileceği hastaneye sevk edilmek zorundadır.

Herhangi bir sosyal güvence olmasa bile estetik amaçlı tedaviler hariç tüm tedavi masrafları ücretsiz yapılmalıdır.

Hastaneye sevk gerektiren 'acil' durumların ortaya çıkması halinde sözlü bildirme yeterlidir.

avukatla görüşme hakkı nasıl düzenlenmiştir ve nasıl kullanılır?

Hem hükümlülerin hem tutukluların avukatla görüşme hakkı vardır. Ancak hükümlülerin vekaletname olmaksızın avukatla görüşme hakları üçle sınırlandırılmıştır. Ve üç defadan fazla avukat görüşmeleri için vekaletname gerekmektedir.

Vekaletname çıkarmak istendiğinde ise cezaevlerine noter gelmektedir. Tutuklu olarak hapishanede kalan kişiler noter aracılığıyla hapishanede vekaletname çıkarılabilir. Ancak bir yılı aşan cezası nedeniyle hükümlü olarak hapishanede kalanlar vesayet altına alınır ve kendi adına işlem yapamaz. Bu sebeple vasi aracılığıyla avukat tutulabilir. Vasi atanması zorunludur. Hükümlü vasi olarak istediği kişinin bilgilerini verebilir. Böyle bir atama yapılamaması halinde hapishane idaresi atama yapılması için gerekli yerlere başvurulması zorundadır.

Atanan vasinin görevlerini yerine getirmemesi durumunda ya da yaptığı işlemlerde bir sorun olduğu düşünüldüğünde savcılığa ya da sulh hukuk mahkemesine işlemin durdurulması için başvurulabilir.

bir hak ihlaline maruz kalındığı- da ya da bir işleme itiraz edilmek istendi- ğinde nerelere başvuru- labilir?

Yapılan işlemlere karşı veya hapislananın işleyişine dair şikayetler ile ilgili İnfaz Hakimliğine başvuru yapılabilmektedir. Bu başvuru, işlemin öğrenildiği tarihten itibaren **15 gün** içerisinde yapılmalıdır. İnfaz hakimliğine doğrudan başvuru yapılmasının dışında savcılık veya hapishane müdürü aracılığıyla da hakimliğe başvuru yapılabilir. Şikayet başvurusu infaz hakimliği tarafından 1 hafta içinde sonuçlandırılır.

İnfaz hakimliğine yapılan başvurudan olumsuz yanıt gelmesi halinde **Ağır Ceza Mahkemesine** itiraz edilmelidir. Bu itiraz infaz hakimliği tarafından verilen kararın tebliğinden itibaren **7 gün içinde** yapılmalıdır. Ağır ceza mahkemesine yapılacak itiraz başvuru dilekçesi, hapisane idaresine (hapishane müdürü) verilerek yapılabilmektedir. Süreler önemli olduğu için verilen dilekçenin işlem numarasını ve tarihini öğrenmekte fayda vardır.

İnfaz hakimliği kararlarına karşı yasal temsilciler de ağır ceza mahkemesine itirazda bulunabilir.

Ŗıkayet edilen hususun aynı zamanda suç oluşturduğu düşünölüyorsa Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulabilir.

Kişi hakkında verilmiş disiplin cezalarına karşı da infaz hakimliğine itiraz edilebilir. Disiplin kararına itiraz edilmişse, itiraz sonuşlandıktan ve tebliğ edildikten sonra disiplin cezası uygulanabilir.

Gerek şıkayetlerde gerek suç duyurularında tüm yasal yollar tüketildikten sonra anayasa mahkemesine bireysel başvuru yapılabilir.

Tüm iç hukuk yolları tüketildikten sonra 4 ay içerisinde (1 şubat 2022'den sonra 4 ay içerisinde başvurulmaktadır.) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yapılabilir. İç hukuk yollarının tüketilmesi, en son anayasa mahkemesine de başvurduktan sonra ve oradan çıkan karar tebliğ edilip kesinleştikten sonra gerşekleşmiş olacaktır.

**bir hak
ihlaline
maruz
kalındığı-
da ya da
bir işleme
itiraz
edilmek
istendi-
ėinde
nerelere
başvuru-
labilir?**

önemli bilgiler

Cezaevlerinde üst ve eşya araması yapılmaktadır. Üst araması bazı durumlarda 'çıplak arama' şeklinde gerçekleşmektedir. Çıplak aramanın yapılması istisna teşkil etmektedir ve istisnanın yaygın olarak uygulanması hali kötü muamele veya işkence yasağının ihlali nedeniyle insan hakkı ihlalidir. Çıplak arama

yapılabilmesi için "üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin" olması gerekir. Beden çukurlarında arama yapılmasının gerekmesi halinde (buralarda bir eşya vb saklandığına dair bir şüphe varsa) önce kişinin kendisine sorularak çıkarılması istenir, bu şekilde yapılmazsa da beden çukurlarında yapılacak aramanın doktor tarafından yapılması gerekir. Çıplak aramanın haksız yapıldığı ya da arama esnasında kötü muameleye maruz kalındığı durumlarda hapislinin bağlı bulunduğu savcılığa ya da infaz hakimliğine başvurulmalıdır.

Üst aramasının dışında eşya araması yapılır. Eşya sahibinin göreceği şekilde yapılan arama sonrasında hapishaneye sokulması yasak eşyalar tahliye ile birlikte eşya sahibine teslim edilecek şekilde saklanır ya da eşyaların ziyaretçiye teslim edilebilir. Ziyaretçi teslim edilmesi için hapisane idaresine dilekçe ile başvurulabilir.

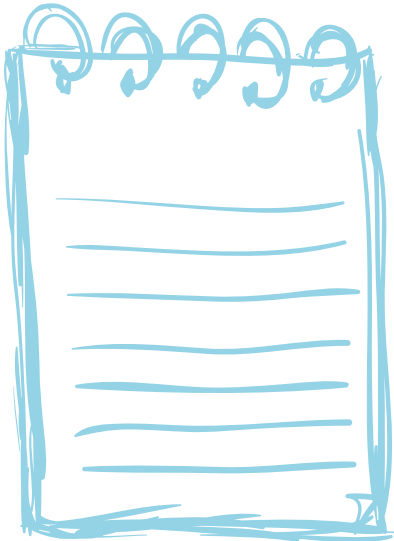
önemli bilgiler

Güvenlik endişesi ile başkalarıyla ya da belli bir kişi ile aynı odada kalmak istenmeyen durumlarda ayrı bir odada tutulmak talep edilebilir. Ayrıca ilgili mevzuatta bahsedildiği şekilde “cinsel yönelimi farklı hükümlülerin ayrı odada kalmaları sağlanır.” Bu düzenlemeye dayanılarak ayrı oda talep edilebilir.

Hapishaneye getirildikten 60 gün içerisinde, akrabalar ve aile dışında 3 kişi ziyaretçi olarak bildirilebilir. Bu kişilerin açık kimlikleri ve adresleri ile bildirilmesi gereklidir. Ziyaretçi listeleri zorunlu haller ortaya çıkmadıkça değiştirilmemektedir. Ancak yeni bir hapishaneye nakledilme durumunda yeniden ziyaretçi listesi verildiği için orada değiştirilebilir. Özellikle aileleri ile bağları kopmuş olan LGBTİ+’lar için arkadaşlarla görüşme olanağı sağlanması önemlidir.

kaynaklar

- Mağpus Hakları El Kitabı – CİSST
- Türkiye’de Lgbti Mağpus Olmak- CİSST
- 5725 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (İnfaz Kanunu)
- Ceza ve İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik (İnfaz Yönetmeliği)

ekim 2021

www.17mayis.org
www.kaosgl.org